

»A CILJ NAM JE VISOKO POSAJEN...«

OB 70-LETNICI DR. JOŽA MAHNIČA

Ob pripravljanju pričujočega članka se mi je dokaj naravno zastavilo vprašanje, kdaj sem se z našim jubilentom prvič seznanil. Spomin seže v naše študentske čase. V šolskem letu 1956/57 smo pri njem poslušali predavanja iz metodike pouka slovenščine, pod njegovim vodstvom hospitirali na šolah in se pripravljali na naše prve nastope v razredih. Vse skupaj je bilo prav prijetno in domačno, za nas, ki smo se pozneje vsaj za nekaj časa posvetili pedagoškemu delu, pa so bile praktične izkušnje, ki nam jih je posredoval profesor Mahnič, tudi nedvomno koristne. Tedaj sem poznal že dve njegovi deli: krajši prikaz Evropska moderna (1952) in poljudno študijo Oton Župančič (1955). Vsekakor pa sem spremljal še njegove številne prispevke v prvih letnikih Jezika in slovstva (od 1955/56 dalje). Tako se tudi moje srečavanje s profesorjem Mahničem že suče okoli jubilejne tretjine stoletja!

Preden preidemo k podrobnejšemu razgledu po jubilentovi biografiji in bibliografiji, bi kazalo poudariti prav posebno značilnost profesorja Mahniča. V povojnem obdobju je eden zadnjih slavistov ali morda kar zadnji, ki mu je uspelo povezati dolgoletno poučevanje na srednji šoli z vidnim znanstvenim delovanjem.

Joža Mahnič se je rodil 1. oktobra 1918 v Bohinjski Bistrici. Tako njegov rojstni čas (konec 1. svetovne vojne in Avstro-Ogrske, nastop SHS) kot kraj (področje, na katerem se je mudil Prešernov junak Črtomir) sta torej kar izstopajoče zaznamovana.

Po osnovni šoli je obiskoval klasično gimnazijo v Ljubljani in jo končal 1937 (leto Kocbekovega esejja Premišljevanje o Španiji v Domu in svetu in krize te revije). Na filozofski fakulteti je zatem študiral romanistiko (francoščino), primerjalno književnost in slavistiko ter diplomiral junija 1941, že v času, ko je 2. svetovna vojna potegnila v svoj vrtinec tudi naše kraje (italijanska zasedba). Od 1942 do 1945 je bil brezplačni (!) bibliotekar in asistent na oddelku za primerjalno književnost na filozofski fakulteti.

Po vojni, od konca 1945, pa se začelja njegova več kot 30 let dolga pot srednješolskega profesorja na raznih in raznoštevilčnih ljubljanskih gimnazijah (do 1976). Najdlje je služboval na gimnaziji v Šubičevi ulici (po domače »šubički«). Že na začetku svojega profesorovanja (v letu Župančičeve smrti – 1949) je promoviral s tezo Problem baudelairizmov pri Župančiču. Vsa nadaljnja desetletja je ostal Župančič ustvarjalec, ki mu je Mahnič posvečal največ svoje znanstvene, uredniške, literarnomuzejske in popularizatorske pozornosti. V letih 1952–1957 je honorarno predaval na filozofski fakulteti metodiko slovenskega jezika in književnosti. V 30. letih je profesor Mahnič s svojim velikim znanjem, široko razgledanostjo in pedagoško sposobnostjo uspešno vzgojil in izobrazil vrsto mladih generacij.

Od leta 1976 do 1980 je bil ravnatelj Slovanske knjižnice v Ljubljani. Ta predvsem študijska knjižnica, ki deluje v izredno utesnjenih razmerah v Turjaškem dvorcu, je pod njegovim vodstvom pridobila malo razstavno sobo, v kateri se je zvrstilo do danes

že prek 30 razstav. Profesor Mahnič je pripravil naslednje: Delo Otona Župančiča (v prostorih Mestnega muzeja), Turgenjev pri Slovencih, Josip Murn-Aleksandrov, Dragotin Kette, O življenju in delu 80-letnika profesorja Antona Slodnjaka, Prešernova pesem in njeni odmevi, Sodobna lužiškosrbska knjiga, Prešernoslovje: znanost o pesniku, Pesniki in pisatelji Tolminske (v 2 delih), Ivan Cankar in znanost o njem, Ivan Cankar v prevodih, Narodnoosvobodilni boj v slovenskem leposlovju, Alojz Gradnik. Ob navedenih velja omeniti še razstavo Valentin Vodnik in slovensko razsvetljenstvo, ki jo je Mahnič pripravil v imenu Slovanske knjižnice kot stalno razstavo v obnovljeni Vodnikovi domačiji v Šiški (1984).

Leta 1980 je odšel profesor Mahnič sicer v pokoj, vendar pa še honorarno predava na Akademiji za glasbo.

Pregled jubilentove bibliografije (objavljena je bila v Slavistični reviji 1988/1) nam nudi naslednje splošne podatke. V obdobju od 1948 do 1988 je izdal profesor Mahnič 5 knjig oziroma brošur, 47 razprav v revijah, knjigah in zbornikih ter 91 člankov in ocen v raznih časnikih in časopisih, uredil pa je skupno 16 knjig (dodati je treba, da drobnejše gradivo tu sploh ni všteto).

Od knjig smo dve že omenili. Brošura Evropska moderna (Evropski okvir k študiju naše moderne) je izšla kot ponatis iz Novih obzorij in je bila zelo pripravno pomagalo za profesorje in dijake pri študiju književnosti. Poljudna študija Oton Župančič je želela biti »pregled, oznaka in ocena njegove umetnosti in dela«. Knjiga se odlikuje po jasnosti, preglednosti in sistematičnosti. Namenjena je bila predvsem širšemu občinstvu, zelo primerna in koristna pa spet za študente in predavatelje književnosti.

Najpomembnejše Mahničevo literarnozgodovinsko delo sploh je 5. knjiga Zgodovine slovenskega slovstva s podnaslovom Obdobje moderne (1964). Delo je izšlo v okviru znanega Matičinega pregleda slovenske književnosti v 7 knjigah. Mahničevo delo je ostalo do danes najobsežnejši (419 strani) in najnatančnejši prikaz tega obdobja v slovenski literaturi. Poleg štirih glavnih avtorjev (Ketteja, Murna, Cankarja in Župančiča) predstavi avtor še vrsto njihovih bolj ali manj pomembnih sopotnikov in jih pozorno obravnava (poglavja: Učenci in dediči, Dominsvetovci, Naturalisti). Ob temeljiti znanstvenosti se v tem delu ponovno pojavljajo stalne Mahničeve značilnosti: preglednost, nazornost, jasnost in sistematičnost.

Naslednje Mahničevo delo brošura Župančičeva spominska zbirka – Mestni muzej Ljubljana (1985) je spremljal pojav avtorjeve literarno-muzejske dejavnosti, potem ko je 1978 že uredil razstavo o življenju in delu Otona Župančiča v njegovi rojstni hiši v Vinici, je 1985 (skupaj z arhitektom Nikom Matulom) pripravil v ljubljanskem Mestnem muzeju odlično predstavitev Župančiča ob prikazu dveh avtentičnih pesnikovih sob s celotno knjižnico in umetniškimi slikami (dragoceno imetje so velikodušno podarili slovenskemu narodu pesnikovi otroci). Nedvomno je to najlepša literarnomuzejska zbirka na Slovenskem in bi tako zaslužila kar najširšo popularizacijo.

Leta 1986 je izšla še knjižica Kultura prek prostora in časov. V njej je avtor objavil nekaj kulturnoturistični vodnik po šišenski občini. Publikacija nudi temeljne informacije o številnih umetnikih in kulturnikih s tega območja, obenem pa usmerja bralce – popotnike v turizem po sledovih kulture. Delo je nadvse primerno tudi kot dobrodošel priročnik za šolske ekskurzije (opisana pot se začne v Vodnikovi domačiji v Šiški in se konča v Sori, kjer je 10 let župnikoval pisatelj Fran Saleški Finžgar).

Največ Mahničevih razprav se ukvarja z Župančičem in sploh z našo moderno, se pravi s področjem, ki je avtorjeva ožja specialnost. Omenimo le nekatere: Murnova poezija (1956), Slog in ritem Cankarjeve proze (1957), Župančičevi prvi nastopi v javnosti (1969), Župančičevo sodelovanje pri Slovenski matici (1975), Neznani Kette iz ljubljanske Zadruga (1976), Župančičevo delo za gledališče (1981), Župančič in Verlaine (1983), Župančičevo razmerje do Aškerca (1983), Oton Župančič in Louis Adamič (1984), Župančičev esej o slovenstvu in njega odmevi (1984).

Seveda se je Mahnič ukvarjal tudi z drugimi obdobji slovenske književnosti in s plejado različnih avtorjev. O tem pričajo npr. razprave: Kosmačeve novele (1959), Zgradba in slog Visoške kronike (1974), Leposlovno delo Borisa Pahorja (1974), Domača pokrajina in govorica pri Prešernu (1981), Jezik in slog Levstikove proze (1982), Dušeslovno-umetnostna razčlenitev Plebanusa Joannesa (1984), Slodnjakov zgodnji roman (1985), Janez Mencinger v krškem obdobju (1987).

Ozreti se moramo še na Mahničevo uredniško delo, ki je spet v največji meri povezano z Župančičem. Potem ko je Dušan Pirjevec opustil urejanje Župančičevega Zbranega dela (izdal je 3 knjige), se je lotil nadaljevanja Mahnič. Leta 1967 je tako izšla 4. knjiga, v naslednjih 20 letih pa še 6 (do zdaj zadnja – 10. – leta 1986). Izdaja se bliža h koncu. Dopolnili jo bosta predvidoma še dve knjigi pisem (1. del pisem je bil objavljen že v 10. knjigi). Mahničevo življenjsko delo o(b) Župančiču bo s tem monumentalno zaokroženo. Poleg te bistvene izdaje, ki bo prvič v celoti predstavila opus našega velikega pesnika in mojstra slovenske besede, je Mahnič »spravil na svetlo« še več posameznih knjig Župančičeve poezije (pripravil je faksimilirano izdajo zbirke Čez plan in izdal zbirki Pesmi za Berto in Med ostrnicami – vse 1978 v Župančičevem jubilejnem letu).

Med drugimi knjigami v uredništvu profesorja Mahniča omenimo vsaj še spomine Franceta Koblarja z naslovom Moj obračun (1976) (temu našemu znanemu literarnemu zgodovinarju, kritiku in esejistu je Mahnič uredil tudi spominsko sobo v Železnikih), izbor pesmi Stana Kosovela Zrcala (1981), Pregljev zbornik (1984) in zbornik Jernej Kopitar v Vukovem letu (1987).

Čeprav je prišlo na konec tega pregleda, pa vendar ni zadnje po pomenu Mahničevo uredniško delo pri revijah. Vsekakor kaže posebej poudariti jubilentovo urejevanje revije Jezik in slovstvo (prvih pet letnikov od 1955/56 do 1959/60). V letih 1970 do 1974 je bil sourednik revije Prostor in čas, od 1980 pa je član uredništva Glasnika Slovenske matice.

Mahničevo dolgoletno pedagoško in znanstveno, publicistično in organizacijsko delo v slovenski kulturi in za slovensko kulturo kaže pospremiti ob njegovem jubileju z odkritim spoštovanjem.

Temu našemu osebno tako prijaznemu in prijetnemu, strpnemu in dobrohotnemu, v svojih nastopih in odnosih vsestransko omikanemu sodobniku želimo, da bo še naprej plodno in uspešno meril »daljo in nebeško stran«.

Andrijan Lah

Ljubljana